

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Кафедра початкової освіти

О.А. Кузнецова

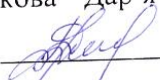
2020 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ

Для всіх спеціальностей

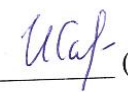
(Бакалавр)

2020-2021 навчальний рік

Розробник: Гулькова Дар'я Сергіївна, викладач кафедри психології та соціальних наук, (Гулькова Д.С.)

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри психології та соціальних наук

Протокол № 1 від 26 серпня 2020 р.

Завідувач кафедри (Савенкова І.І.)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		<i>денна форма навчання</i>	<i>заочна форма навчання</i>
Кількість кредитів – 5	Галузь знань 01Освіта	Нормативна	
Загальна кількість годин -150	Спеціальність 013 Початкова освіта	<i>Рік підготовки:</i>	
		1-й	1-й
		<i>Семестр</i>	
		I	I
		<i>Лекції</i>	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2,2, самостійної роботи студента – 3,8 Тижневих годин для заочної форми навчання: 0,6	Освітній ступінь: бакалавр	6	6
		<i>Практичні, семінарські</i>	
		20	8
		<i>Лабораторні</i>	
		-	-
		<i>Самостійна робота</i>	
		124	136
Вид контролю: залік			

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної та індивідуальної роботи становить: для денної форми навчання – 150 год.: 26 год. – аудиторні заняття, 124 год. – самостійна робота (17% / 83%); для заочної форми навчання – 150 год.: 14 год. – аудиторні заняття, 136 год. – самостійна робота (10% / 90%).

ВСТУП

Програма вивчення вибіркової навчальної дисципліни «Розвиток критичного мислення особистості» Іванець Н. В. відповідно до освітньо-професійної програми підготовки ступеня бакалавра галузі 01 Освіта/Педагогіка

Предметом вивчення навчальної дисципліни є: розвиток критичного мислення у студентів майбутніх фахівців педагогічної освіти.

Міждисциплінарні зв'язки: дисципліна «Розвиток критичного мислення особистості» є складовою частиною професійної підготовки фахівців ступеня «бакалавр» і пов'язана з педагогічними дисциплінами – педагогічна творчість і технології, методиками навчання окремих дисциплін, а також є допоміжним теоретичним матеріалом для проходження майбутніми вчителями навчальної і виробничої педагогічної практики.

2. Мета і завдання навчальної дисципліни

Мета: формування в майбутніх учителів здатності до аналізу, співставлення, порівняння концептуальних та теоретичних положеннях педагогічних технологій, сформувані готовність до впровадження сучасних технологій у практику початкової школи

Завдання:

методичні: вивчення курсу дає змогу розкрити концептуальні та теоретичні положення педагогічних технологій; досконало вивчити технологію розвитку критичного мислення, виділити її істотні ознаки;

пізнавальні: студенти повинні знати зміст даної педагогічної технології, педагогічну діяльність та погляди видатних освітніх діячів, що розробляли цю технологію;

практичні: сформувані позитивне ставлення і прагнення майбутнього вчителя початкової школи до творчого оволодіння новими навчальними технологіями; вміння працювати з першоджерелами, аналізувати педагогічну літературу, оперувати поняттями педагогічних технологій, обирати оптимальні технології і методи навчання відповідно до індивідуальних можливостей учнів початкових класів, рівню їх підготовки, умов.

У результаті вивчення курсу студент оволодіває такими **компетентностями:**

I. Загальнопредметні:

- ЗК-1: здатність використовувати, узагальнювати та аналізувати інформацію, ставити цілі і знаходити шляхи їх досягнення у галузі початкової освіти в умовах постійних змін у суспільстві; здатність до застосування різноманітних

методів наукового дослідження, уміння використовувати їх у професійній діяльності; формулювати думку з використанням наукових термінів;

- ЗК-3: здатність працювати у будь-якому колективі, нести відповідальність за підтримання партнерських стосунків;

- ЗК-6: здатність самостійно добирати і опрацьовувати історичні та наукові документи, науково-популярні і довідкові джерела; порівнювати інформацію з різних джерел; узагальнювати і критично оцінювати історичні та наукові факти, аналізувати й узагальнювати історичні та інші події, явища, визначати їх суть, причинно-наслідкові зв'язки між ними; виділяти основне, об'єктивне і суб'єктивне; робити висновки та узагальнення;

- ЗК-7: здатність працювати з інформацією в глобальних комп'ютерних мережах з метою реалізації завдань початкової освіти

II. Фахові:

- ФК – 4: здатність ставити і вирішувати прикладні задачі з використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у галузі освіти;

- ФК – 7: готовність використовувати основні технічні засоби у професійній діяльності: працює на комп'ютері і в комп'ютерних мережах, використовує універсальні пакети прикладних комп'ютерних програм, створює бази даних на основі ресурсів Internet, здатний працювати з інформацією в глобальних комп'ютерних мережах;

- ФК – 11: вміння оперувати сукупністю теоретичних знань, практичних умінь, навичок, ставлень, досвіду, що дають змогу здійснювати пошукову, евристичну діяльність, самостійно здобувати нові знання, аналізувати діяльність учасників навчально-виховного процесу, приймати рішення;

- ФК – 12: здатність використовувати в пізнавальній та професійній діяльності базові знання в галузі педагогічних та суміжних наук, застосовує методи аналізу і моделювання, теоретичного та експериментального дослідження з метою моніторингу навчальних досягнень учнів при вивченні освітніх галузей у початковій школі.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 150 годин/5 кредитів ECTS.

3. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Програма навчальної дисципліни складається з таких кредитів:

Кредит 1. Аналіз і синтез як ключові мисленнєві операції критичного мислення.

Кредит 2. Організація навчання з розвитку критичного мислення.

Кредит 3. Стратегії розвитку критичного мислення.

Кредит 4. Графічні організатори.

Кредит 5. Групові стратегії навчання.

Кредит 1. Аналіз і синтез як ключові мисленнєві операції критичного мислення.

Тема 1. Вчимося аналізувати, проводити синтез та порівняння

Для розуміння певного об'єкта, потрібно знати факти, що його характеризують. Перехід від фактів до розкриття їх сутності, до узагальнювальних висновків відбувається за допомогою розумових і практичних дій. Такі дії називаються операціями мислення, до яких належать аналіз, синтез, порівняння, абстрагування, узагальнення та конкретизація.

Кредит 2. Організація навчання з розвитку критичного мислення.

Тема 1. Створення середовища для розвитку критичного мислення.

Визначення часу і забезпечення умов для застосування критичного мислення. Надання змоги учням вільно розмірковувати, висувати різні ідеї та думки. Сприяння активному залученню учнів до процесу навчання. Створення для учнів без ризикового середовища, вільного від кепкувань. Виховання впевненості в учнів і формування розуміння цінності власних думок та ідей.

Тема 2. Структура уроку розвитку критичного мислення.

У кожному уроці розвитку критичного мислення є три етапи, що відповідають тим стадіям навчання, які виділяли Піаже і його послідовники. Таким чином, урок з основ критичного мислення завжди будується за таким алгоритмом:

I. Вступна частина.

II. Основна частина.

III. Заключна частина.

Тема 3. Таксономія Блума.

Готуючись до уроку, вчителю важливо усвідомити мету, якої потрібно досягти. У 1956 році американський психолог Бенджамін Блум у своїй книзі «Таксономія освітніх цілей: сфера пізнання» запропонував правила чіткого й однозначного формулювання і впорядкування цілей навчання: цілі когнітивної групи, цілі афективної групи, цілі психомоторної групи.

Тема 4. Багаторівневе опитування.

Невід'ємною частиною майже кожного уроку є опитування. За допомогою запитань учителі спрямовують учнів або у репродуктивному напрямі або в продуктивному напрямі. Дослідники довели, що завдання для запитань, які вчителі пропонують учням на уроках, суттєво впливають на активізацію пізнавальної діяльності учнів та підвищують або знижують рівень розуміння ними навчальної інформації.

Кредит 3. Стратегії розвитку критичного мислення.

Тема 1. Стратегія «Кероване читання із використанням таблиці передбачень».

На уроках у 3-4 класах можна застосувати стратегію «Кероване читання», яка поєднується зі створенням таблиці передбачень. Ця таблиця дає змогу учням фіксувати власні прогнози стосовно подій, які розгортатимуться в тексті, а також на основі аналізу тексту вилучати ті положення (факти, ідеї), які спонукали їх зробити той чи інший прогноз. Наприкінці читання учні можуть проаналізувати власний хід думок щодо своїх передбачень.

Тема 2. Стратегія «Щоденник подвійних нотаток».

Ця стратегія дає змогу пов'язати зміст прочитаного з особистим досвідом та викликати емоційне переживання щодо прочитаної інформації. Вона передбачає розуміння учнем особистих почуттів та почуттів автора тексту. Стратегія сприяє формуванню навички ставити запитання й відповідати на них; глибоко розуміти та аналізувати текст, пропускаючи кожен фразу, кожне речення через себе, що, у свою чергу, покращує сприйняття, запам'ятовування та полегшує засвоєння матеріалу.

Тема 3. Стратегія «Кубування».

В основі стратегії – ідея «аналіз через синтез» С. Л. Рубінштейна, яка характеризує «механізм» мислення: у процесі мислення об'єкт пізнання «включається» у нові зв'язки і тому виступає у нових якостях, які фіксуються у нових поняттях. «Аналіз через синтез» забезпечує неперервність мислення як психічного процесу. «Кубування» - це стратегія навчання, яка полегшує розгляд різних аспектів теми.

Тема 4. Стратегія «Сенкант (сенкан, п'ятирядок)».

Складання сенкантів формує здатність підсмовувати інформацію, висвітлювати складні ідеї, відчуття та уявлення кількома словами. Це вимагає ретельного обмірковування на основі глибокого розуміння суті речей.

Кредит 4. Графічні організатори.

Тема 1. Діаграма Венна.

Діаграма Венна демонструє всі можливі логічні відношення для скінченного набору множини. Зазвичай використовується для вивчення елементарної теорії множин та ілюстрування простих співвідношень у теорії ймовірностей, логіці, математиці, інформатиці, мовознавстві. На уроках у початковій школі застосовується для порівняння властивостей двох (рідше трьох) об'єктів або для графічного представлення різних ідей з точки зору їх протиставлення та схожості.

Тема 2. Фішбоун.

Фішбоун – стратегія, що дає змогу комплексно аналізувати причини виникнення проблеми та факти, що підтверджують існування цих причин, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між об'єктом аналізу та чинниками, які впливають на нього, стимулювати для пошуку вирішення проблеми.

Тема 3. Дискусійна сітка Алверманна.

Стратегія для організації дискусії в класі. Включає в себе шість кроків.

Тема 4. Таблиця «ЗХВ» (Знаю- Хочу знати - вивчаю).

Стратегія «ЗХВ» передбачає аналіз учнями знань із теми, що розглядатиметься на уроці, формулювання запитань, стислий запис інформації.

Кредит 5. Групові стратегії навчання.

Тема 1. Методика взаємних питань.

Завдання стратегії: вчити вдумливо читати, самостійно керувати процесом читання та обговорення прочитаного, розвивати вміння формулювати різнорівневі запитання, стимулювати мислення.

Тема 2. Взаємонавчання.

Навчання інших – кращий спосіб здобути знання. Коли учень виступає в ролі вчителя, це ефективний спосіб навчити його. Дана стратегія, як і методика взаємних питань, була розроблена з метою надання можливості учням побути в ролі вчителя та спробувати керувати процесом читання тексту.

Тема 3. Круглий стіл.

Стратегія передбачає обмін думками по черзі. Це стимулює учнів, які є пасивними під час групового обговорення, вносити свої ідеї в загальну роботу. Різновидом застосування стратегії є використання учнями олівців різного кольору та одного спільного аркуша.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви кредитів і тем	Кількість годин					
	Усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	сп
1	2	3	4	5	6	7
Кредит 1. Аналіз і синтез як ключові мисленнєві операції критичного мислення.						
Тема 1. Вчимося аналізувати, проводити синтез та порівняння	30	2	2			26
Усього годин	30	2	2			26
Кредит 2. Організація навчання з розвитку критичного мислення						
Тема 1. Створення середовища для розвитку критичного мислення.	12	2	2			8
Тема 2. Структура уроку розвитку критичного мислення.	8		2			6
Тема 3. Таксономія Блума.	6		2			4
Тема 4. Багаторівневе	4					4

опитування.						
Усього годин	30	2	6			22
Кредит 3. Стратегії розвитку критичного мислення.						
Тема 1. Стратегія «Кероване читання із використанням таблиці передбачень».	6	2				4
Тема 2. Стратегія «Щоденник подвійних нотаток».	10					10
Тема 3. Стратегія «Кубування».	8		2			6
Тема 4. Стратегія «Сенкант (сенкан, п'ятирядок)»	6		2			4
Усього годин	30	2	4			24
Кредит 4. Графічні організатори.						
Тема 1. Діаграма Венна.	8					8
Тема 2. Фішбоун.	10		2			8
Тема 3. Дискусійна сітка Алверманна.	8					8
Тема 4. Таблиця «ЗХВ» (Знаю- Хочу знати - вивчаю).	4		2			2
Усього годин	30		4			26
Кредит 5. Групові стратегії навчання.						
Тема 1. Методика взаємних питань.	6		2			4
Тема 2. Взаємонавчання.	8					8
Тема 3. Круглий стіл.	16		2			14
Усього годин	30		4			26
Усього годин за планом	150	6	20			124

5. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
	Кредит 1.	2
1.	Вчимося аналізувати, проводити синтез та порівняння	2
	Кредит 2.	6
2.	Створення середовища для розвитку критичного мислення.	2
3.	Структура уроку розвитку критичного мислення.	2

4.	Таксономія Блума.	2
	Кредит 3.	4
5.	Стратегія «Кубування».	2
6.	Стратегія «Сенкант (сенкан, п'ятирядок)»	2
	Кредит 4.	4
7.	Фішбоун.	2
8.	Таблиця «ЗХВ» (Знаю- Хочу знати - вивчаю).	2
	Кредит 5.	4
9.	Методика взаємних питань	2
10.	Круглий стіл	2
Разом:		20

6. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
	Кредит 1.	26
1.	Вчимося аналізувати, проводити синтез та порівняння	
	Кредит 2.	22
1.	Створення середовища для розвитку критичного мислення.	
2.	Структура уроку розвитку критичного мислення.	
3.	Таксономія Блума.	
4.	Багаторівневе опитування.	
	Кредит 3.	24
5.	Стратегія «Кероване читання із використанням таблиці передбачень».	
6.	Стратегія «Щоденник подвійних нотаток».	
7.	Стратегія «Кубування».	
8.	Стратегія «Сенкант (сенкан, п'ятирядок)»	
	Кредит 4.	26
9.	Діаграма Венна.	
10.	Фішбоун.	
11.	Дискусійна сітка Алверманна.	
12.	Таблиця «ЗХВ» (Знаю- Хочу знати - вивчаю).	
	Кредит 5.	26
13.	Методика взаємних питань	
14.	Взаємонавчання	
15.	Круглий стіл	
Разом:		124

7. Методи навчання

Лекція, практичні заняття, бесіда, дискусія, круглий стіл, інсценування, міні-конференція, пояснення, проблемного викладу, проблемних ситуацій, ділова гра.

8. Методи контролю

Контрольна робота, усне опитування, тестування, творчі роботи, наукові статті; перевірка конспектування лекцій, першоджерел, виконання індивідуальних завдань та самостійних робіт, мультимедійні презентації.

9. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне оцінювання/самостійна робота				Контроль на робота	Сума балів за кредит	Залік
Кредит 1				60	100	100
T1	T2	T3	T4			
15/10	15/10	15/10	15/10			
Кредит 2				20 (тест)	100	100
T1	T2	T3	T4			
10/10	10/10	10/10	10/10			
Кредит 3				60	100	100
T1	T2	T3	T4			
5/5	5/5	5/5	5/5			
Кредит 4				60	100	100
T1	T2	T3				
5/5	5/5	5/15				
Кредит 5				40	100	100
T1	T2	T3				
10/10	10/10	10/10				
Усього балів за поточне оцінювання і ср - 300				200		500

Шкала оцінювання: національна та ECTS

ОЦІНКА ECTS	СУМА БАЛІВ	ОЦІНКА ЗА НАЦІОНАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ	
		екзамен	залік
A	90-100	5 (відмінно)	5/відм./зараховано
B	80-89	4 (добре)	4/добре/ зараховано
C	65-79		
D	55-64	3 (задовільно)	3/задов./ зараховано

Е	50-54		
FX	35-49	2 (незадовільно)	Не зараховано

10. Методичне забезпечення

1. Робоча програма навчальної дисципліни «Методика розвитку критичного мислення особистості».
2. Плани практичних занять.
3. Завдання для самостійної роботи: тематика творчих робіт.
4. Тексти лекцій з курсу.
5. Комп'ютерні презентації до лекцій та практичних занять.

11. Рекомендована література

Базова

1. Бех І.Д. Особистісно зорієнтоване виховання: Науково-метод. посібник. – К.: ІЗМН, 1998. – 204 с.
2. Беспалько В.П. Слагаемые педагогической технологии. М.: Педагогика, 1989.
3. Вайнштейн М. Критичне мислення як основа демократичного навчання // Рідна школа. – 2001. – № 4. – С. 49-52.
4. Векслер С.І. Розвиток критичного мислення учнів у процесі навчання. – К.: Рад. школа, 1971.
5. Кларин М.В. Педагогическая технология в учебном процессе. - М., 1989.
6. Кларин, М. В. Развитие критического и творческого мышления /В. Кларин. – К. : Школьные технологии, 2004. – 180 с.
7. Лабенко Розвиток критичного мислення в середніх загальноосвітніх закладах // Рідна школа. – 2001. – № 4. – С. 68-71.
8. Линдсей Г., Халл К., Томпсон Р. Творческое и критическое мышление. – [Электронный ресурс] / Г. Линдсей, К. Халл, Р. Томпсон. – Режим доступа: <http://nkozlov.ru/library/samorazvit/d4031/#.VRzdgPysVUA>.
9. Липкина, А. И. Критичность и самооценка в учебной деятельности / Липкина А. И., Рыбак Л. А. – М. : Просвещение, 1968. – 142 с.
10. Липман, М. Чим може бути критичне мислення / Метью Липман // Вісник програм шкільних обмінів. – 2006. – № 27.
11. Педагогічна технологія: Посібник. І.Ф.Прокопенко, В.І.Євдокимов. - Х.: Основа, 1995.
12. Пехота О. М. Індивідуальність учителя: теорія і практика : навч. посібник [вид. 2-ге, перероб. і доп.] / Олена Миколаївна Пехота. – Миколаїв : Іліон, 2009. – 272 с.
13. Пехота О.М. Індивідуальність учителя: теорія і практика: навчальний посібник / Олена Миколаївна Пехота. – Миколаїв : Іліон, 2011. – 272 с. –

- (Серія “Педагогічна освіта XXI”). Рекомендовано Міністерством освіти і науки України як навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів.
14. Пехота О.М. Культура співробітництва: практика групової роботи студентів : навчально-методичний посібник / О.М. Пехота, С.В. Ратовська. – Миколаїв : Іліон, 2011. – 252 с. – (Серія “Педагогічна освіта XXI”).
 15. Пехота О.М. Освітні технології: вчитель фізики : Навчальний посібник / О.М. Пехота, І.В. Манькусь. – Миколаїв : Іліон, 2011. – 228 с. – (Серія “Педагогічна освіта XXI”). Рекомендовано Міністерством освіти і науки України як навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів.
 16. Пехота О. М. Освітні технології: навч.-метод. посіб / О. М. Пехота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська та ін. / За заг. ред. О. М. Пехота. – К. : А.С.К., 2001. – С. 11.
 17. Пометун О. Енциклопедія інтерактивного навчання. – [Електронний ресурс] / О. Пометун. – Режим доступу: http://informkon.at.ua/_ld/0/9_.___.pdf
 18. Педагогічні технології у неперервній професійній освіті: Монографія / За ред. С.О.Сисоєвої. – К.: ВІПОЛ, 2001. – 502 с.
 19. Терно С. О. Критичне мислення – сучасний вимір суспільствознавчої освіти / С. О. Терно. – Запоріжжя : Просвіта, 2009. – С. 5-7.
 20. Хроменко І. Використання технології розвитку критичного мислення на уроках світової літератури / І. Хроменко // Зарубіжна література в навчальних закладах. – 2011. – № 6. – С. 37-38.
 21. Краткий справочник по педагогической технологии. / Под ред. Н.Е.Шурковой. – М.: Новая школа, 1997.
 22. Лозова В.І. Пізнавальна активність школярів: Навч. Посібник. – Харків: Основа, 1990. – С.8-13, 24-29.
 23. Нор Е.Ф. Технология организации групповой учебной деятельности младших школьников. - Николаев, 1997.
 24. Тягло, О. В. Критичне мислення : навчальний посібник / Тягло О. В. – Х. : Вид. група “Основа”, 2008. – 189 с.
 25. Халперн, Д. Психология критического мышления / Д. Халперн ; [пер. з англ. Н. Мальгина и др.] – 4-е междунар. изд. – М. : Питер, 2000. – 512 с.

Допоміжна

1. Бутенко, О. В. Критическое мышление: метод, теория, практика : учеб.-метод. пособие / Бутенко О. В., Ходос Е. А. – К. : Мирос, 2002. – 224 с.
2. Вайсбурд М., Аппотова С. Игра в учебном процессе // Народное образование. – 1996. - №8.
3. Глазунова М.А., Меерович М.И. Возможности триз-педагогика в воспитании личности учащихся // А.С.Макаренко и мировая педагогика: Материалы международного семинара. – Полтава, 2002. – С.62-64.
4. Гуржий А.М., Жук Ю.О., Волинський В.П. Засоби навчання. – К.: Віпол, 1997. – 208 с.

5. Дьяченко В. От игры к методу: Обучение по способностям // Народ. образование. – 1994. - №2-3. – С. 89 – 98.
6. Загашев, И. О. Критическое мышление: технология развития / Загашев И. О., Заир-Бек С. И. – М. : Альянс Дельта, 2003. – 284 с.
7. Заир-Бек, С. И. Развитие критического мышления на уроке : пособие для учителя / С. И. Заир-Бек, И. В. Муштавинская. – М. : Просвещение, 2004. – 173 с.
8. Зоц В. Школа модульного типу як демократична форма організації навчання. //Рідна школа - 1996 - №10.- с. 25-28.
9. Кларин М.В. Инновации в мировой педагогике обучения на основе исследования игры и дискуссии (Анализ зарубежного опыта). Рига, НПУ “Эксперимент”, 1995.
- 10.Мазепа І.М. Гупова навчальна діяльність. // Поч. шк. - 1992. - №6. - с. 30-34.
- 11.Макрідіна Л. Технологія ТРВЗ: досвід, застосування // Завуч, 2004. - №1, - С.1-5.
- 12.Педагогічні інновації та освітні модулі. //Рідна школа.- 1994.- №4.- с. 38
- 13.Фурман А.В. Методический анализ систем развивающего обучения.// Педагогика и психология. - М., 1995.- №1.
- 14.Томан І. Як удосконалювати самого себе: Пер. з чес. – К., 1984. – 240 с.
- 15.Шевцова А. Активізація пізнавальної діяльності учнів за допомогою ситуативних завдань // Дивослово. – 2001. - №12.
- 16.Щербань П. М. Навчально-педагогічні ігри: Навч: посібник. – К: Вища школа, 1993.

12. Інформаційні ресурси

Національна бібліотека України ім. В. Вернадського <http://www.nbuv.gov.ua/>
Сайт Міністерства освіти та науки України. <http://www.mon.gov.ua/>
Сайт Академії педагогічних наук України. <http://www.apsu.org.ua/>